

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Radana Malíka a soudkyň Mgr. Daniely Zemanové a JUDr. Barbary Pořízkové v právní věci **žalobce: M. M.**, proti **žalovanému: Krajský úřad Jihomoravského kraje**, odbor dopravy, se sídlem Žerotínovo nám. 3/5, Brno, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 11. 7. 2008, č. j. JMK 71678/2006, ve věci žádosti o výměně řidičského průkazu, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 12. 2008, č. j. 29 Ca 200/2008 - 33,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 12. 2008, č. j. 29 Ca 200/2008 - 33, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností se žalobce (dále též „stěžovatel“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“), kterým byla zamítnuta jeho žádost o osvobození od soudních poplatků pro řízení o žalobě směřující proti rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru dopravy (dále jen „žalovaný“), ze dne 11. 7. 2008, č. j. JMK 71678/2006, ve věci žádosti o výměnu řidičského průkazu.

Ze soudního spisu je patrné, že stěžovatel v žalobě ze dne 10. 9. 2008 proti výše uvedenému rozhodnutí žalovaného požádal krajský soud o osvobození od soudních poplatků a přednesl, že „nemám žádné příjmy a nevlastním žádný nemovitý a movitý majetek. Jsem student 3. ročníku 1. lékařské fakulty University Karlovy v Praze, stipendium ani žádné sociální dávky nepobírám, nemám žádné příjmy z výdělečné činnosti, veškeré své potřeby zabezpečuji z příjmů svých rodičů“. Toto své tvrzení doložil na výzvu krajského soudu potvrzením o osobních, majetkových a výdělkových poměrech ze dne 15. 10. 2008 (č. l. 11) a dále potvrzením o studiu (č. l. 14).

Ze spisu je dále patrné, že si krajský soud vyžádal také potvrzení o majetkových poměrech obou rodičů stěžovatele (viz č. l. 18 a č. l. 25).

Na základě předložených listin zamítl krajský soud žádost podle § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), neboť dospěl k názoru, že „z potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech rodičů žalobce (...) vyplývá, že příjem rodičů je dostatečný, aby pokryl potřeby žalobce, pokud tento požívá statut studenta, v tomto případě osoby soustavně se připravující na výkon budoucího povolání“.

Proti rozhodnutí krajského soudu podal stěžovatel kasační stížnost, ve které navrhuje, aby Nejvyšší správní soud toto rozhodnutí zrušil. Zdůraznil, že je studentem a nemá vlastní finanční a majetkové prostředky. Dále uvádí, že vzhledem k tomu, že mu rodiče odmítají požadované soudní náklady zaplatit, neboť je plnoletý, svéprávný, jedná vlastním jménem a podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, mají vůči němu pouze povinnost vyživovací, spojenou s přípravou na výkon budoucího povolání, mu krajský soud zamítnutím žádosti o osvobození od soudních poplatků znemožnil rovné postavení v řízení před soudem. Přestože stěžovatel výslovně nepodřadil důvody své kasační stížnosti pod jeden z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s., z podané kasační stížnosti je znatelné, že stěžovatel uplatnil důvod obsažený v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tj. nesprávné posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS).

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení krajského soudu z důvodů v této stížnosti uplatněných a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

Předně považuje Nejvyšší správní soud za nezbytné zdůraznit, že přestože je podání kasační stížnosti podmíněno poplatkovou povinností, která vzniká již podáním kasační stížnosti podle § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, zdejší soud již opakovaně judikoval (viz například rozsudek ze dne 25. 4. 2007, č. j. 9 As 3/2007 - 77, či

rozsudek ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, oba dostupné na www.nssoud.cz), že „za situace, kdy předmětem přezkumu je rozhodnutí, jímž bylo zastaveno řízení pro nezaplacení soudního poplatku, by totiž trvání na podmínce uhrazení poplatku pro kasační řízení vedlo k vlastnímu popření cíle, jenž účastník podáním kasační stížnosti sledoval, a znamenalo by řetězení řešeného problému, které by ve svém důsledku popíralo smysl samotného řízení, jehož předmětem je posouzení zákonnosti rozhodnutí o zastavení předchozího řízení v důsledku nesplnění právě této povinnosti ze strany stěžovatele, tedy povinnosti zaplatit soudní poplatek.“ Přestože se daná judikatura vztahuje na rozhodnutí, jímž bylo zastaveno řízení pro nezaplacení soudního poplatku, z povahy věci vyplývá, že se vyslovené vztahuje rovněž na usnesení o odmítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků, neboť i v tomto případě by došlo k výše předvídané situaci.

Zdejší soud proto s ohledem na výše uvedené konstatuje, že v dané věci není vyřízení kasační stížnosti vázáno na splnění poplatkové povinnosti. Rovněž absence zastoupení advokátem jinak povinného pro řízení o kasační stížnosti podle § 105 odst. 2 s. ř. s. neznamená nedostatek podmínky řízení (shodně viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37).

V nyní projednávané věci je třeba vycházet z čl. 36 odst. 1 v souvislosti s čl. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), podle kterého se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Právo na přístup k soudu se přitom vztahuje na každého a to bez ohledu na jeho majetkové, rodinné, sociální a osobní poměry. Jelikož přístup k soudu je převážně vázán na povinnost zaplacení poplatkové povinnosti, není-li konkrétní řízení od soudních poplatků ze zákona osvobozeno, byl by přístup de facto znemožněn těm, kteří se nacházejí v nepříznivé finanční situaci a nemají prostředky k zaplacení takové povinnosti. Proto je zákonem upraven institut osvobození od soudních poplatků, který právo na přístup k soudu zaručuje všem bez ohledu na jejich majetkové a sociální poměry (k tomu srovnej nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. IV. ÚS 289/03, <http://nalus.usoud.cz>).

Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

Z daného ustanovení, jež upravuje otázku individuálního osvobození od soudních poplatků pro řízení před správními soudy, vyplývá, že při podání této žádosti musí žalobce v žádosti o osvobození od soudních poplatků jednak uvést, v

čem spatřuje nedostatek prostředků, z nichž by měl zaplatit soudní poplatek, a jednak toto tvrzení doložit. Ke stejnému závěru dospěl Nejvyšší správní soud rovněž v usnesení ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publikovaném pod č. 537/2005 Sb. NSS, když připomněl, že *„povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje.“*

Ze shora predestřeného mimo jiné vyplývá, že institut osvobození od soudních poplatků je vždy vázán na konkrétního žadatele a jeho individuální majetkové poměry. Tento závěr potvrzuje nejen výše uvedený rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, ve kterém bylo vysloveno, že *„stejně tak jako osvobození od soudních poplatků, tak i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele“*, ale také nálezný Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/08, <http://nalus.usoud.cz>, podle něhož *„celkové zhodnocení všech okolností, které vypovídají o poměrech účastníka, se musí promítnout do závěru, zda je tento s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatek. Jestliže mu to jeho poměry nedovolují, je soud povinen mu přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků.“*

Ve světle výše uvedeného je pak nutno posuzovat rovněž žádost stěžovatele. Protože však krajský soud zamítl žádost stěžovatele na základě toho, že „z potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech rodičů žalobce (...) vyplývá, že příjem rodičů žalobce je dostatečný, aby pokryl potřeby žalobce, pokud tento požívá statut studenta“, má Nejvyšší správní soud za to, že krajský soud pochybil, postavil-li posouzení majetkových poměrů stěžovatele na majetkové situaci jeho rodičů. Takové závěry jsou totiž podle Nejvyššího správního soudu v rozporu s § 36 odst. 3 s. ř. s. a výše uvedeným, neboť krajský soud byl povinen při svém rozhodování o předmětné žádosti posuzovat majetkové, sociální a osobní poměry samotného stěžovatele, přičemž měl vycházet z informací doložených účastníkem řízení, případně z informací známých mu z úřední činnosti. Zároveň byl povinen dbát toho, aby rozhodnutí o předmětné žádosti skutečně odpovídalo individuálním majetkovým poměrům stěžovatele a jeho finančním možnostem. Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu je přitom při hodnocení majetkových poměrů účastníka řízení třeba přihlídnout nejen k výši příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k možnosti si tyto prostředky opatřit. Rovněž je při hodnocení nutno zohlednit výši soudního poplatku, náklady, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, a povahu uplatněného nároku. Současně je třeba dbát na to, že se objektivní nedostatek finančních prostředků nesmí stát překážkou přístupu k soudu (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, č. j. 5 Ads 1/2004 - 63, www.nssoud.cz).

Na pozadí shora uvedeného zdejší soud v souvislosti s právě projednávaným případem konstatuje, že při posuzování stěžovatelovy žádosti bylo nutno vycházet z individuálních poměrů stěžovatele, na čemž nic nemění ani skutečnost, že se v dané věci jedná o žadatele požívajícího statut zletilého studenta závislého na vyživovací povinnosti svých rodičů. Přestože z civilněprávní judikatury týkající se osvobození od soudních poplatků vyplývá, že při posuzování předmětných žádostí je nutno vycházet z celkových poměrů účastníka řízení (žadatele o osvobození od soudních poplatků), které je nutno zohlednit také ve vztahu k poměrům v jeho rodině (např. k příjmům a majetku jeho manžela) (k tomu srovnej například usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 10 Co 111/2004), nelze takový názor automaticky aplikovat na danou věc. Při posuzování rodinných majetkových poměrů je vždy v první řadě nutno uvážit, zda má konkrétní žadatel možnost s rodinným majetkem disponovat, přičemž není-li tomu tak, nelze do celkových poměrů žadatele rodinné poměry automaticky bez jakéhokoli propojení s majetkovými poměry a možnostmi stěžovatele zahrnovat.

Nejvyšší správní soud dále považuje za nezbytné poznamenat, že z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že v případě posuzování žádosti o osvobození od soudních poplatků je nutné, aby rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků bylo dostatečně odůvodněno, a to především takovým způsobem, aby důvody, které vedly soud k přijetí usnesení, byly dostatečně srozumitelné a přezkoumatelným způsobem odůvodněny (k tomu srovnej nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2009, sp. zn. I. ÚS 218/09, <http://nalus.usoud.cz>). Ostatně ve stejném smyslu se vyjádřil i Nejvyšší správní soud například v rozhodnutí ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88, ve kterém bylo vysloveno, že v případech posuzování žádostí o osvobození od soudních poplatků se pravidelně jedná o rozhodování velmi citlivé na měnící se skutková východiska předložená žadatelem soudu, nelze však ani pominout esenciální předpoklad soudcovského rozhodování, totiž snahu každého jednotlivého soudce o nalezení správného výkladu práva, a proto na soudech v takovémto případě leží požadavek snést dostatečné a přesvědčivé argumenty pro správnost jejich právního názoru. V návaznosti na právě uvedené rozhodnutí zdejší soud zdůrazňuje, že vzhledem k tomu, že rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků je nutno odvíjet od specifických okolností jednotlivých žadatelů o osvobození od soudních poplatků, resp. specifických situací, v nichž se jednotliví žadatelé nachází, přičemž nelze pominout ani skutečnost, že dokonce i v rámci jedné věci se mohou poměry žadatele relevantně v průběhu řízení změnit, je zcela nezbytné důvody zamítnutí žádosti zřetelně, srozumitelně a dostatečně odůvodnit. Právě uvedené platí tím spíše, že zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků je rozhodnutím soudně přezkoumatelným a jeho negativní výsledek má vliv na uplatnění ústavně zaručeného práva účastníka řízení na přístup k soudu.

Nejvyšší správní soud napadené rozhodnutí soudu přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. a ze všech shora uvedených důvodů dospěl k závěru, že

kasační stížnost je důvodná. Proto dle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadené usnesení krajského soudu zrušil pro nezákonnost podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. a věc mu současně vrátil k dalšímu řízení, v němž je krajský soud podle odst. 3 téhož ustanovení vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu. O věci přitom rozhodl bez jednání postupem dle § 109 odst. 1 s. ř. s., dle kterého o kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud zpravidla bez jednání.

V novém řízení krajský soud v souladu s § 110 odst. 2 s. ř. s. rozhodne rovněž o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 17. prosince 2009

JUDr. Radan Malík
předseda senátu